

Ю. А. ПРИЛЕПШЕВА*

РОЗВИТОК ДВОСТОРОННЬОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ДЕРЖАВНОЇ АРХІВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З АРХІВНИМИ УСТАНОВАМИ СВІТУ

Одним із головних завдань міжнародного співробітництва Державної архівної служби є розвиток двостороннього співробітництва з архівними установами світу, що передбачає налагодження взаємовигідного співробітництва шляхом укладання двосторонніх міжвідомчих міжнародних договорів, проведення інвентаризації раніше укладених таких договорів.

Станом на початок червня 2012 року Укрдержархівом укладено такі договори з державними архівними службами та національними архівами Австрійської Республіки, Азербайджанської Республіки, Республіки Білорусь, Республіки Болгарія, Республіки Вірменія, Грецької Республіки, Республіки Грузія, Естонської Республіки, Ісламської Республіки Іран, Республіки Казахстан, Киргизької Республіки, Республіки Куба, Латвійської Республіки, Литовської Республіки, Республіки Молдова, Республіки Польща, Російської Федерації, Румунії, Республіки Сербія, Республіки Туреччина, Угорської Республіки, Республіки Узбекистан, Федеративної Республіки Німеччина, Чеської Республіки, Республіки Чорногорія (28 двосторонніх міжвідомчих договорів, два меморандуми (Баварія, Грузія), три протоколи про спільні проекти (Білорусь, Росія, Угорщина), один план спільних заходів (Росія).

До кінця 2012 року планується укласти Договір про співробітництво з Головними архівами Королівства Бельгія, наступного року з Державним архівним управлінням Китайської Народної Республіки, а також Меморандум з Генеральною дирекцією національних архівів Алжирської Народної Демократичної Республіки, План спільних заходів з Агентством “Узархів” при Кабінеті Міністрів Республіки Узбекистан,

* *Прилепішева Юлія Анатоліївна* – кандидат історичних наук, заступник директора департаменту організації архівної роботи – начальник відділу міжнародного співробітництва та зв'язків з іншими установами Державної архівної служби України.

Угоди з Державним архівом Республіки Македонія та Державним архівом Республіки Сербія.

Державна архівна служба України співпрацює з зарубіжними архівними, науковими та музейними інституціями, міжнародними товариствами, такими як, Центральний архів МВС Республіки Польща, Американський меморіальний музей Голокосту (США), Документаційний центр об'єднання "Саксонські меморіали", ФРН, Національним Меморіалом Катастрофи та Героїзму Яд Вашем (Держава Ізраїль), з якими укладено міжнародні договори про співробітництво гуманітарного характеру.

Тривають консультації щодо укладання Меморандуму про спільні проекти з Міжнародною службою розшуку (Бад-Арользен, ФРН).

Перспективним напрямом розвитку співробітництва є відновлення 2012 року консультацій про можливість укладення договорів/меморандумів про співробітництво з Центральним архівом та Військово-медичним музеєм Міністерства оборони Російської Федерації, які зберігають у своїх фондах документи про участь колишніх громадян СРСР у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 років, пораненнях, лікуванні у шпиталях, перебуванні у концтаборах, про їх подальшу долю та місце поховання учасників цих подій, а також участь СРСР у воєнних конфліктах ХХ ст. Це дасть можливість продовжити роботу з пошуковими організаціями України, сприятиме виявленню інформації для електронного проекту "Книга Пам'яті України".

Початок 2012 року вирізняється активізацією діяльності Укрдержархіву у напрямі розвитку та поглиблення двостороннього співробітництва з архівними установами світу.

На виконання доручень Уряду у період з березня по травень відбулося підписання Договору про співробітництво між Державною архівною службою України та Національним архівом Республіки Куба (15 березня, Гавана, Республіка Куба), Угоди про співробітництво між Державною архівною службою України та Архівом Югославії (25 квітня, Белград, Республіка Сербія), Меморандуму про співробітництво між Державною архівною службою України та Генеральною дирекцією державних архівів Баварії (15 травня, Київ, Україна).

Укладення цих договірних документів сприятиме розвитку й зміцненню взаємовигідної співпраці України з Баварією, Республікою Куба та Республікою Сербія в архівній сфері, досягненню гармонізації підходів та методологічних засад щодо взаємного виявлення документів з тематики, що цікавить сторони та стосується їх історичного минулого, обміну копіями (цифровими копіями) таких документів, а також обміну досвідом у сфері впровадження новітніх технологій в архівну сферу, сприятиме реалізації спільних виставкових, наукових та видавничих проектів, розвитку інших форм співробітництва.

Під час підписання Договору про співробітництво між Державною архівною службою України та Національним архівом Республіки Куба.
Зліва направо: Генеральний директор Національного архіву Республіки Куба Марта Ферріоль Марчена,
Голова Державної архівної служби України О. П. Гінзбург.

Опрацювання нової редакції Угоди про співробітництво між Державною архівною службою України та Архівом Югославії ініційовано сторонами у листопаді 2011 року у зв'язку з необхідністю внесення змін до Угоди про співробітництво між Державним комітетом архівів України та Архівом Сербії і Чорногорії від 25 серпня 2004 року, що пов'язано із змінами національних архівних законодавств та назв державних архівних служб обох держав. З 2003 до лютого 2009 року Архів Югославії було перейменовано в Архів Сербії та Чорногорії. Нині Архів Югославії перебуває у статусі державної установи в сфері культури, його діяльність спрямовується Міністерством культури Республіки Сербія.

Підписання нової Угоди про співробітництво між державними архівними службами України та Республіки Сербія дозволило привести її у відповідність до чинного національного законодавства обох держав. З дати підписання цієї Угоди втратила чинність Угода про співробітництво між Державним комітетом архівів України та Архівом Сербії і Чорногорії від 25 серпня 2004 року (Рішення від 03.09.2004 № 4985, Реєстраційний код 29973/2004).

Меморандум про співробітництво Державної архівної служби України з Генеральною дирекцією державних архівів Баварії окрім перелічених вище напрямів співпраці передбачає на постійній основі обмін інформацією про досвід роботи у сфері управління архівами та документами на паперових та електронних носіях. Його підписання відбулося на виконання положень Робочої програми українсько-баварського співробітництва на 2009–2010 роки.

Загальним для вищезазначених договірних документів є виконання сторонами зобов'язань із здійснення систематичного обміну спеціалістами, забезпечення на безоплатній основі обміну публікаціями між державними архівами, а також довідковими, джерелознавчими виданнями та фаховою архівною літературою, організація спільних документальних виставок за попередньо узгодженою тематикою, участь у наукових та фахових конференціях.

Підготовка та підписання цих договірних документів відбувалася за підтримки та участі Посольства Республіки Куба в Україні та Посольства України в Республіці Куба, Посольства України в Республіці Сербія, Генерального консульства України в Мюнхені.

Під час перебування в Гавані Голова Державної архівної служби України О. П. Гінзбург мала консультації з Генеральним директором Національного архіву Республіки Куба Мартою Ферріоль Марченою та поінформувала кубинських архівістів про пріоритети розвитку архівної справи в Україні на найближчі роки.

Національний архів Республіки Куба зберігає документи колоніальної адміністрації та революційного періоду, документи, що належать видатним політичним та культурним діячам, наукових, освітніх, культурних, інших установ та організацій. Архів плідно співпрацює з Міністерством науки, технологій та навколишнього середовища, з яким має на сьогодні біля одинадцяти науково-дослідних проектів. Головну мету співпраці з архівістами України кубинські колеги вбачають в обміні професійним досвідом, а саме відповідними методичними посібниками, інструкціями та стандартами в архівній сфері та в сфері діловодства.

На відміну від Національного архіву Республіки Куба з Архівом Югославії Державну архівну службу України пов'язують давні дружні взаємини, які було закріплено підписанням Угоди про співробітництво 2004 року. Зацікавленість обох сторін у розвитку конструктивного співробітництва полягає у наявності в архівосховищах обох держав документів з історичного минулого українського на сербського народів, що слугуватиме підґрунтям реалізації спільних проектів з підготовки документальних та довідкових видань, виставок, інших заходів. Українські архівісти у період з кінця 2005–2006 років проводили виявлення документів з історії українсько-сербських зв'язків, з історії та культури

Звернення О. П. Гінзбург до учасників церемонії відкриття в Російському домі (м. Белград) фотовиставки “Чорнобиль вчора та сьогодні”. Праворуч – директор Російського дому М. Денисов

сербських поселенців та народів колишньої Югославії, переліки виявлених документів було передано Архіву Югославії.

Архів Югославії зберігає 840 фондів та колекцій загальним обсягом 24,5 км архівних документів за період з 1918 по 2006 роки. Це документи про діяльність центральних державних органів влади та управління в галузі внутрішньої та зовнішньої політики, фінансів, економіки, охорони здоров'я, освіти, культури, соціальної політики, юстиції, банківської справи та інших установ. Архів Югославії також зберігає ще близько 100 фондів (14 км архівних документів) з інших питань та 61 колекцію ар-

хівних матеріалів середини XIX – другої половини XX століття, котрі містять документи, фотографії, інші матеріали про державних діячів та лідерів політичних партій, видатних представників науки та культури, що висвітлюють їх життя та діяльність.

Архів Югославії має у своїх фондах колекцію фотодокументів, що налічує 50 тис фотографій, 190 фотоальбомів, 123 негатива на склі, інші фотодокументи періоду від 1864 року до 1990-х років XX століття.

Під час перебування делегації українських архівістів (24–27 квітня, Белград) в рамках підписання нової редакції Угоди про співробітництво виконуючим обов'язки директора Архіву Югославії М. Милошевичем було передано Голові Державної архівної служби України О. П. Гінзбург копії документів з фонду 336 “Делегація Королівства Сербії, Хорватії та Словенії на Паризькій мирній конференції 1919–1920 рр.”, справа 60, що містять інформацію про українську делегацію на цій конференції спільну від Української Народної Республіки і Західної Облaсті УНР, яку очолив Г. Сидоренко, зокрема лист Голови Директорії УНР та Головного отамана Українських республіканських військ С. Петлюри до Президента Сербської Місії від 12 квітня 1919 року

щодо допомоги та встановлення відповідних контактів, листування Г. Сидоренка з Виконавчим комітетом Паризької мирної конференції та інше. Документи буде передано до Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України.

Перспективним напрямом співпраці з Архівом Югославії є також реалізація спільних проєктів з дослідження історії Першої світової війни та участі в ній українського та сербського народів.

Інтерес для українських архівів являтимуть також документи фондів Архіву Югославії, що містять документи про листування російської еміграції з Урядом Королівства Югославії в 1920–1939 роках, інші документи російської еміграції за цей період, а також дипломатичні документи Королівства Югославія за 1918–1941 роки.

У церемонії підписання Угоди та консультаціях керівників державних архівних служб України та Республіки Сербія взяли участь Надзвичайний і Повноважний Посол України в Республіці Сербія В. Ю. Недопас, радник-посланник Посольства О. В. Кириченко, відповідальні працівники Архіву Югославії. Результатом консультацій стало досягнення домовленостей щодо можливості проведення спільних документальних виставок із залученням Посольства України в Республіці Сербія та публікації статей про склад і зміст архівних фондів в фахових часописах “Архіви України” та “Архів”.

Делегація українських архівістів взяла також участь у церемонії урочистого відкриття у приміщенні Міністерства закордонних справ Республіки Сербія фотодокументальної виставки до 200-річчя сербської дипломатії, підготовленої за архівними документами Архіву Югославії, Архіву Сербії та Югославської кінотеки (25 квітня). Виставку відкрито Міністром закордонних справ Республіки Сербія Вуком Єремичем. У своєму виступі він зазначив, що експозиція виставки розкриває дипломатичну діяльність Сербії впродовж 200 років та дозволяє констатувати зростання репутації Сербії на міжнародній арені завдяки цій діяльності. Колишній Президент Сербії (останні чотири роки) Борис Тадич також відзначив зростання активності Сербії на міжнародній арені, зокрема участь в організації багатьох важливих міжнародних самітів в останні роки.

Цього ж дня О. П. Гінзбург та М. Милошевич відвідали Меморіальний комплекс “Визволителям Белграду 1944 р.”, де поклали квіти до пам’ятника невідомому солдату-визволителю Белграда 1944 р.

26 квітня в приміщенні Руського дому в м. Белград відбулося відкриття фотовиставки “Чорнобиль вчора та сьогодні”, підготовленої до 26-ї річниці Чорнобильської трагедії Посольством України в Республіці Сербія в співпраці з Посольством Російської Федерації та Посольством Республіки Білорусь в Республіці Сербія. Виставку відкрив Надзвичайний і Повноважний Посол України в Республіці Сербія В. Ю. Недопас.

О. П. Гінзбург у своєму виступі інформувала запрошених на відкриття виставки про архівні документи, що зберігаються у фондах державних архівів України та розкривають історію цих трагічних для українського народу подій та сьогоднішнього Чорнобильської АЕС, а також про співпрацю з російськими та білоруськими архівістами з підготовки та проведення спільних документальних виставок до 25-ї річниці Чорнобильської катастрофи. Після виступу Голова Державної архівної служби України передала Посольствам України, Російської Федерації та Республіки Білорусь в Республіці Сербія каталог та цифрові копії документів експозиції спільної українсько-російсько-білоруської виставки фото- та архівних документів “Чорнобильська трагедія та її відлуння”, яку було відкрито в рамках заходів до 25-ї річниці аварії на Чорнобильській АЕС минулого року в м. Києві.

З вітальним словом до учасників звернулися Надзвичайний і Повноважний Посол Російської Федерації в Республіці Сербія О. В. Конузін, Надзвичайний і Повноважний Посол Республіки Білорусь в Республіці Сербія В. М. Чушев, директор Російського дому в м. Белграді М. Денисов.

Новим етапом у розвитку взаємовигідного співробітництва з архівістами Німеччини стала підготовка та підписання Меморандуму про співробітництво між Державною архівною службою України та Генеральною дирекцією державних архівів Баварії. Впродовж 2011–2012 років тривали консультації та підготовка зазначеного документу до підписання, відбувся обмін делегаціями. 15 травня поточного року в приміщенні Державної архівної служби відбулося підписання Меморандуму, від баварської сторони його підписано д-ром Г. Хетцером, директором Головного державного архіву Баварії. Київ також відвідали д-ри Л. Заупе, представник Головного державного архіву Баварії, відділу 4 – архіву війни та М. Кірштайн, представник Генеральної дирекції державних архівів Баварії, відділу електронних архівів.

У ході консультацій з членами делегації баварських архівістів за участі керівництва та відповідальних працівників Укрдержархіву, директорів ЦДАВО, ЦДКФФА, ЦДЕА було визначено напрями співпраці у рамках підписаного Меморандуму, а саме: підготовку спільно з баварською стороною довідкових видань про документи, що перебувають на збереженні в державних архівах Баварії та стосуються історичного минулого України, зокрема історії участі українського народу у Другій світовій війні, а також спільних виставкових проєктів, сприяння доступу українських архівістів до архівних фондів державних архівів Баварії з метою їх вивчення та виявлення документів категорії “Зарубіжна україніка”. Інтерес для українських архівістів насамперед становитимуть колекції документів періоду Першої світової війни, що містять інформацію про військові з’єднання та окупацію Західної України, діяльність УНР, української еміграції 1920–1921 років, українського уні-

Голова Державної архівної служби України О. П. Гінзбург та директор Головного архіву Баварії д-р Г. Хетцер підписують Меморандум про співробітництво.

верситету після Другої світової війни, інші документи з тих чи інших питань діяльності української діаспори, що зберігаються у сховищах державних архівів Баварії.

Керівник делегації баварських архівістів д-р Г. Хетцер відзначив, що у рамках співпраці за Меморандумом, Генеральна дирекція державних архівів Баварії може сприяти встановленню зв'язків з Інститутом сучасної історії в Мюнхені, що зберігає документи з історії Другої світової війни серед яких можуть бути відомості про Україну та її громадян.

Делегація баварських архівістів відвідала ЦДАВО, ЦДКФФА, ЦДАМЛМ, де ознайомилася з фондами та діяльністю архівів. Після церемонії підписання Меморандуму баварські архівісти ознайомилися з оригіналами архівних документів з фондів ЦДАВО, ЦДКФФА, ЦДІАК України з історії українсько-баварських зв'язків.

Члени делегації баварських архівістів мали можливість побачити оригінал рукописної копії Брайншейзької хроніки (скороченого витягу з історії міста Брауншвейг) німецькою мовою з бібліотеки Радзивіллів у Несвіжі, датований XVII ст., карт Баварії XVIII ст., копії депеші посла Ігнат'єва Новоросійському і Бессарабському генерал-губернатору про подорож принців баварських Леопольда і Альбрехта, які подорожують інкогніто, з проханням не затримувати їх на російській митниці для огляду багажу (1873 р.), відомостей про проголошення в Берліні

Баварської Радянської Республіки (1919 р.), проведення Днів Баварії в УРСР та Днів культури Баварії (ФРН) в Україні.

Серед оригіналів фотодокументів із фондів ЦДКФФА баварські архівісти побачили світліни з зображенням членів баварської делегації на прийомі у Голови Ради Міністрів УРСР В. Масола у 1989 та 1990 рр., виступу Голови делегації парламенту землі Баварія (ФРН) Ф. Хойбля перед депутатами Верховної Ради УРСР у 1990 р. та виступу Президента України Л. Кравчука у Баварській Державній Канцелярії у 1995 р.

Підсумовуючи, слід відзначити, що поглиблення та подальший розвиток двостороннього співробітництва Державної архівної служби України спрямований на забезпечення прав та інтересів громадян, доступу українських архівістів до архівних документів іноземних архівних установ, розвиток взаємовигідної співпраці з архівістами інших держав, реалізацію спільних гуманітарних та інформаційних проектів, популяризацію національної документальної спадщини у світі, взаємодію із закордонним українством, поповнення НАФ документами, що належать до культурної спадщини української нації і перебувають на зберіганні в архівосховищах іноземних держав.